

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף יג

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: כל תענית שאסרו בה חכמים רחיצה משום אָבֵל, כגון תשעה באב או אדם שהוא אָבֵל על אחד מקרוביו, אסור לרחוץ בין במים חמים ובין במים צוננים. וכל תענית שאסור לרחוץ בה משום תענוג, כגון תענית ציבור, אסור לרחוץ במים חמים אבל בצונן מותר.

רב אידי בר אבין מביא לכך הוכחה ממשנתנו שאמרה 'ונועלים את המרחצאות' (= שהמים שבהם חמים), אבל לרחוץ בצונן מותר.

אביי מקשה: אין זו הוכחה! שהרי אף אם משנתנו סוברת שגם בצונן אסור, וכי היה עליה לשנות ש'סוכרים (= סותמים) את הנהרות' (= שהמים בהם צוננים)? והרי אין זה מציאותי! ולכן אי אפשר להוכיח ממשנתנו.

רב שישא מסביר את הוכחת אביו (= רב אידי): אם המשנה אסרה רחיצה אפילו בחמין, א"כ מדוע היא הוסיפה 'ונועלים את המרחצאות'? והרי היא כבר אמרה לפני כן ש'אסורים ברחיצה', וסתם 'רחיצה' היא בין בחמין ובין בצונן! אלא מכך שהיא הוסיפה אח"כ 'ונועלים את המרחצאות' אנו לומדים שרק חמין אסורים.

הגמרא מביאה סיוע לדברי רב חסדא (= שכל שהוא משום אָבֵל אסור אפילו בצונן) מברייטא:

כל חייבי טבילות כגון נדה ויולדת, טובלים כדרך בן בט' באב ובין ביוה"כ, משום שטבילה בזמנה מצווה. ע"כ הברייטא. והרי א"א לטבול במים חמים, שהרי בכדי לחממם צריך להעבירם לכלי וא"כ הם שאובים ופסולים לטבילה, אלא בהכרח שהברייטא עוסקת בצונן, א"כ נמצא שדווקא לחייבי טבילות מותר לטבול בט' באב (וביוה"כ) בצונן אבל לשאר האנשים אסור, וכדברי רב חסדא!

דחייא: הברייטא עוסקת בחמי טבריה הכשרים לטבילה, ולכן רק לחייבי טבילות מותר לטבול בהם אפילו שהם חמים, אבל לשאר האנשים מותר רק בצונן.

(המשך בדף הבא ↓)

קושיא על הדחייה: והרי בסיפא של הברייתא הנ"ל נאמר שר"ח סגן הכהנים אומר שכדאי לאבד טבילה פעם אחת בשנה (= בט' באב) עבור בית המקדש שנחרב, ואם טבילה בצונן מותרת אפילו לשאר האנשים א"כ מדוע לאבד טבילה? והרי אפשר שחייבי טבילות יטבלו בט' באב בצונן, אלא בהכרח שאפילו בצונן אסור!

ת"ש כשאמרו אסור במלאכה וכו': הברייתא עוסקת בתענית ציבור.

וכן אתה מוצא במנודה ואָבֵל, מאי לאו אכולהו: כלומר הגמרא רוצה להוכיח שהברייתא האוסרת רחיצה בתענית עוסקת ברחיצה אפילו בצונן, וזה מכך שהברייתא מסיימת 'וכן אתה מוצא במנודה ואָבֵל' דהיינו שמנודה ואבל שייכים בכל הדינים שהברייתא אמרה (כולל איסור רחיצה), ובהכרח שהברייתא לא דיברה על רחיצה בחמין, שהרי הברייתא אמרה שמותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו, ולאבל אסור אפילו להושיט אצבעו למים חמים, אלא בוודאי שהברייתא דיברה בצונן, א"כ מוכח שבתענית ציבור אסור לרחוץ אפילו בצונן. וקשה על רב חסדא לעיל שהתיר לרחוץ בתענית ציבור בצונן.

דחייה: הברייתא עוסקת ברחיצה בחמין, ומותר לרחוץ בצונן אפילו את כל גופו, ו'מנודה ואבל' הולך על שאר הדברים כגון מלאכה ונעילת הסנדל ולא על רחיצה.

ת"ש... מעשה ומתו בניו... ורחץ בצונן כל שבעה: הרי שמותר לאבל לרחוץ בצונן.

דחייה: שם מדובר ש'תכפוהו אביו', כלומר שמתו שני בניו זה אחר זה, והיה צריך לשבת שבעה פעמיים, ולכן הקילו לו לרחוץ בצונן. (הדבר מדויק מכך שנאמר 'מעשה ומתו בניו').

הכביד שערו: שגדל הרבה, מותר לו לגזור מעט בתער.

רב חסדא מבאר שדווקא בתער מותר, לפי שזה דרך שינוי, אבל לא במספריים. ומותר לו לכבס כסותו דווקא במים, אבל לא בנתר (= מין עפר או אבן) או בחול שמכבסים בהם את הבגד.

אמר רבא: מותר לאבל לרחוץ בצונן בשבעה כמו שמותר לו לאכול בשר ולשתות יין (= שהם תענוג כמו רחיצה בצונן).

אין הבוגרת רשאה לנוול: אם מת אביה אינה רשאית לנוול את עצמה, משום שהיא צריכה להתקשט כדי שיקפצו עליה בני אדם לשידוכין. אבל נערה (שאינה בשידוכים) חייבת להתאבל.

(המשך בדף הבא ↓)

אם נאמר ש'ניוול' הכוונה לרחיצה, בהכרח שזו רחיצה בצונן ולא בחמין (כפי שמוכיחה הגמרא), ואם כן נערה אסורה לרחוץ בצונן. שלא כדברי רבא?

לימא מסייע ליה: לרבא מהמעשה שמתו בניו של רבי יוסי בר חנינא.

איכא דאמרי: רבא אומר שאבל אסור ברחיצה אפילו בצונן, שלא כבשר ויין. כי הסיבה שהוא מותר בהם כדי להפיג את פחדו ודאגתו.

אמר רב חסדא זאת אומרת: מכך שנערה אבלה אסורה בכיחול ופרכוס, אנו לומדים שאבל אסור בתכבוסת בגדים שהיא דומה לכיחול ופרכוס.

צלותא דתעניתא: היכן מזכירים בתפילת שמונה עשרה את ברכת התענית - 'עננו'? רבי יהודה הנהיג את בנו שידרוש בציבור: יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל 'עננו' ברכה בפני עצמה בין ברכת 'גואל ישראל' לברכת 'רפאנו'.

רב יצחק חולק וסובר שיחיד אומרה בתוך ברכת 'שומע תפילה' (וחתימת הברכה 'ברוך... שומע תפילה' כוללת הכל).

אין בין יחיד לציבור: לגבי תפילת תענית, אלא שיחיד מתפלל שמונה עשרה ברכות וכולל את 'עננו' בשומע תפילה, ואילו לציבור יש ברכה נוספת של 'עננו'. הגמרא מבררת מהו 'ציבור'?

הגמרא מוכיחה שאי אפשר לומר שהכוונה 'לשליח ציבור', שהרי בתענית הש"ץ מתפלל כד' ברכות ולא יט'. אלא שהכוונה ליחיד שמתענה 'תענית ציבור' שמתפלל 'עננו' כברכה בפני עצמה, ואפילו שהוא יחיד. קושיא לרב יצחק.

לא לעולם אימא לך: הגמרא דוחה וחוזרת לומר שמדובר בש"ץ, ובג' תעניות ראשונות שבהם לא אומר הש"ץ כד' ברכות אלא רק יט'. אבל בג' אמצעיות אומר הש"ץ כד' (כך סוברת הגמרא עכשיו).

הגמרא מקשה על כך שהרי נאמר במשנה 'אין בין ג' ראשונות לג' אמצעיות' אלא עשיית מלאכה, ומשמע שלגבי כד' ברכות הם שוים שאומרים בשניהם?

תנא ושייר: אי אפשר לתרץ שהתנא שייר הבדל נוסף בין התעניות הראשונות לאחרונות (-כד' ברכות), כי אם כן היה התנא צריך להשאיר עוד דבר ביניהם (= מאי שייר דהאי שייר), כי לא מסתבר שישאיר רק דבר אחד? שאלה נוספת: הרי המשנה מדגישה 'אין בין... אלא'!

(המשך בדף הבא ↓)

ואי בעית אימא: גם באמצעיות לא אומרים כד' ברכות אלא רק באחרונות.

ולא, והתניא אין בין ג' שניות לד' אחרונות: ולא כתוב החילוק בכד' ברכות ביניהם. משמע שגם באמצעיות אומרים כד' ברכות, לא כפי שתירצנו? ואי אפשר לתרץ שהתנא שייר את החילוק הזה, מכיון ש'אין בין...אלא' קתני?

ותסברא אין בין דוקא: הגמרא מתרצת ש'אין בין' לאו דוקא הוא, שהרי התנא שייר חילוק נוסף בין התעניות: שרק באחרונות מוציאים את התיבה (= הארון שבו מונח הספר תורה) לרחובה של עיר.

הגמרא דוחה. התנא שנה רק חילוקים שבצנעה ולא הוצאת התיבה לרחוב שהיא בפרהסיה. אם כן חזרת הקושיא: שאי אפשר לומר שבתעניות האמצעיות אומר כד' ברכות - כי התנא לא כתב את החילוק הזה, ואי אפשר לומר שהוא שייר אותו - כי 'אין בין' קתני ולשון זה הוא דוקא.